

регіону; незатребувані проекти; за масштабами здійснюваної діяльності та фінансування – мікропроекти, малі проекти, мегапроекти; за джерелами фінансування – інвестиційні, бюджетні, донорські, благодійні, змішані; за терміном реалізації – короткотермінові, середньотермінові, довготермінові [4; 5].

Для того, щоб соціальні проекти бути затребувані та актуальні вони повинні відповідати певним потребам: громади у цілеспрямованій зміні та розвитку тих чи інших соціальних об'єктів, їхніх властивостей або взаємин; попередженням стихійного розвитку соціальних процесів і потребам у їх позитивному спрямуванні; реалізації соціальної ініціативності молоді; зниження рівня соціальної деструкції, рівня неорганізованості та нестабільності.

Розробка та реалізація будь-якого соціального проекту можлива завдяки соціальному проектуванню – як специфічному виду діяльності, спрямованому на вирішення актуальних соціальних проблем, які виникають у різних сферах життєдіяльності суспільства, безкорисливу допомогу тим категоріям та групам населення, які її потребують. Соціальне проектування сприяє розвитку соціальної сфери, подоланню різноманітних соціальних проблем [4, 71].

Як зазначає В. Курбатов, потребу в соціальному проектуванні формують такі умови: наявність складної соціальної проблеми; необхідність попереднього моделювання способів її вирішення; наявність часткових ресурсів для вирішення соціальної проблеми [3, 32].

Діяльність у сфері соціального проектування створює можливості для вияву ініціативності особистості, досягнення її особистісних та соціально спрямованих цілей, але й слугує засобом стимулювання та формування ініціативності особистості молодшої людини.

Залучення молоді до соціального проектування є ефективним засобом формування її ініціативності та реалізації громадських ініціатив цієї соціально-демографічної групи населення. Саме за допомогою проектування молоді може реалізовувати всі свої задуми та втілити в життя всі свої ідеї, розкривати свої творчі здібності. На жаль, в нашій країні громадська ініціативність молоді не підтримується суспільством на належному рівні. Для того, щоб молоді могла втілювати в життя свої ідеї, а головне мала бажання цим займатися, потрібно створити умови на рівні держави, які сприяли б зацікавленості молоді у діяльності на благо суспільства засобами соціального проектування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславский М.Б. Циклы и стадии развития детского движения в XX – первой половине XXI века / М.Б. Богуславский // Теория, история, методика детского движения. – Кострома, 2002. – Вып. 6. – С. 96-98;
2. Говоров М.С. Психологическая характеристика инициативы школьников-подростков : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / М.С. Говоров. – М. : 1962. – 261 с;
3. Курбатов В.И. Социальное проектирование : учеб. пособ / В.И. Курбатов, О.В. Курбатова. – Ростов н / Д: Феникс, 2001. – 416 с;
4. Лесникова С.Г. Проектная деятельность как средство развития социальной инициативности подростка в условиях детской общественной организации: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / С.Г. Лесникова ; Удмуртский гос. ун-т – Ижевск, 2005. – 248 с;
5. Луков В.А. Социальное проектирование: учеб. пособие / В.А. Луков. – 7-е изд. – М. : Изд-во Московского гуманитарного университета : Флинта, 2007. – 240 с;
6. Пашкина Л.Н. Социально-культурные условия воспитания инициативности участников молодежных общественных организаций: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Пашкина Людмила Николаевна; Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – М., 2010. – 222 с;
7. Трошкін О. Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності: Дис...канд. пед.наук: 13.00.04. – Донецьк, 2004, – с. 35;
8. Трошкін О. Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності: Дис...канд. пед.наук: 13.00.04. – Донецьк, 2004. – С. 40;
9. Шавель С.А. Социальная сфера и мотивация творческой активности : автореф. дис. ... д-ра социол. наук : 22.00.04 / Шавель С.А.; АН БССР; Институт социологии Минск. – Минск, 1990. – 34 с.

Джердж Ю.

Науковий керівник – проф. Чайка В. М.

РЕАЛІЗАЦІЯ НАСТУПНОСТІ У РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема обдарованості у наш час привертає до себе дедалі більше уваги. Вона стала актуальним питанням на сучасному етапі розвитку людства, від неї залежить майбутнє, подальший розвиток нашої цивілізації, оскільки суспільство потребує неординарних творчих, діяльних, інтелектуально й духовно розвинених особистостей. Для цього необхідно створювати умови щодо реалізації інтелектуального, творчого потенціалу кожної дитини.

Раннє виявлення, розвиток та виховання обдарованості є важливим завданням сучасної системи освіти. Чим швидше пробуджуються творчі здібності у дітей, тим вищого рівня розвитку вони зможуть

досягнути, і навпаки, чим пізніше – тим важче їх розвивати.

Протягом багатьох років освітня ланка орієнтувалась на середньостатистичного школяра і не надавала особливого значення обдарованим дітям. Проте за останнє десятиліття система освіти дещо переорієнтувалась, змінилось ставлення до дітей з неординарними здібностями, з'явилися установи, що займаються виявленням, навчанням та розвитком обдарованих дітей.

Незважаючи на велику кількість науковців, які досліджували проблему обдарованості (О. Кульчицька, Н. Лейтес, М. Якимчук, К. Текекс, С. Мерленд, М. Карнес та інші), залишається відкритим питання щодо реалізації наступності між дошкільною і початковою освітою в системі обдарованості дітей.

Метою написання статті є обґрунтування шляхів реалізації наступності у розвитку обдарованості дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.

Поняття обдарованості не має однозначного визначення. Найпоширенішим є визначення німецького психолога В. Штерна, який вважає обдарованість загальною здатністю індивіда свідомо орієнтувати своє мислення на нові вимоги; здатністю психіки пристосовуватися до нових завдань і умов життя [8].

Обдарованість – системна риса психіки, що розвивається впродовж життя і визначає можливість досягнення людиною винятково високих, порівняно з іншими людьми, результатів у певних видах діяльності. Обдарованість дитини визначається вищими показниками розвитку її здібностей, які випереджають темп розвитку здібностей її однолітків. Рівень, якісна своєрідність та характер розвитку обдарованості – це завжди результат складної взаємодії природних задатків, соціального середовища та психологічних механізмів саморозвитку особистості. [7, с.14].

Задатки, здібності, обдарованість, талановитість, геніальність – основні поняття, які відображають феномен «обдарованості».

Здебільшого, терміни «здібність», «обдарованість», «талант» вживають як синоніми, проте вони вказують на різний рівень виявлення здібностей. Здібність – це індивідуальна особливість, що дає змогу за сприятливих умов більш успішно оволодівати певною діяльністю, розв'язувати певні завдання [4]. Обдарованість – поєднання здібностей високого рівня, інтересів та потреб, що дає можливість виконувати певну діяльність на якісно високому рівні відмінного від умовного «середнього рівня»[4]. А поняття «талант» означає найвищий ступінь здібностей, обдарованості. Це система якостей, особливостей, яка дає змогу особистості досягти значних успіхів в оригінальному здійсненні творчої діяльності [4].

Обдарованість дитини характеризується наявністю певних ознак. Ознаки обдарованості - це ті особливості обдарованої дитини, які виявляються в її реальній діяльності та можуть бути оцінені на рівні спостереження за характером конкретних дій. Ознаки явної (виявленої) обдарованості зафіксовані в її визначенні і пов'язані з високим рівнем виконання діяльності. Водночас, про обдарованість дитини слід говорити в єдності категорій "хочу" і "можу". Тому ознаки обдарованості охоплюють два аспекти поведінки обдарованої дитини: інструментальний і мотиваційний.

Інструментальний - характеризує способи її діяльності. *Мотиваційний* - характеризує ставлення дитини до тієї чи іншої сторони дійсності, а також до своєї діяльності.

Інструментальний аспект поведінки обдарованої дитини може бути описаний такими ознаками:

1. Наявність специфічних стратегій діяльності.
2. Сформованість якісно своєрідного індивідуального стилю діяльності.
3. Висока структурованість знань.
4. Особливий тип навченості.

Мотиваційний аспект поведінки обдарованої дитини може бути описаний такими ознаками:

1. Підвищена, вибіркова чутливість до окремих сторін предметної дійсності (знаків, звуків, кольорів, рослин і т.п.) або конкретних форм власної активності (фізичної, художньої і т.п.), що супроводжується, зазвичай, переживанням почуття задоволення.

2. Яскраво виражений інтерес до тих чи інших занять або сфер діяльності.
3. Підвищена пізнавальна потреба, допитливість.

4. Перевага парадоксальної, суперечливої і невизначеної інформації, неприйняття стандартних, типових завдань і готових відповідей.

5. Висока критичність до результатів власної праці.

Обдаровані діти, порівняно зі своїми однолітками, якісніше можуть індуктивно та дедуктивно мислити, розкривати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати, узагальнювати, систематизувати, класифікувати.

Важливим питанням нашого дослідження є визначення критеріїв обдарованості. Серед них виділяють такі:

□ Вид діяльності й сфера психіки, що її забезпечують (художня, творча, соціальна, інтелектуальна та академічна, рухова, духовна, практична);

□ Ступінь сформованості (актуальна та потенційна обдарованість);

□ Форма прояву (явна та прихована);

□ Широта проявів у різних видах діяльності (загальна та спеціальна обдарованість);

□ Особливості вікового розвитку (рання та пізня) [1].

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури дали змогу виокремити основні характеристики обдарованих дітей.

Обдаровані діти дуже активні, працюють більше, ніж їх однолітки, глибоко занурюються в різного роду інформацію, вивчають багато додаткової літератури, критично оцінюють навколишній світ і все, що у ньому відбувається. У них чітко простежується потреба в дослідницькій діяльності, прагнення до власних відкриттів, жага до знань.

Особливою в обдарованих дітей є самооцінка, тобто здатність оцінити свої вміння і можливості. Переважно самооцінка у таких дітей дуже висока через можливість порівняти свої успіхи з досягненнями однолітків, проте трапляються випадки (в емоційних дітей), коли самооцінка має здатність переходити в крайнощі від дуже високої до кардинально низької і набувати суперечливого характеру.

Психологічні особливості дітей, які демонструють обдарованість, можуть розглядатися лише як ознаки, що супроводжують обдарованість, але не обов'язково як фактори, що породжують її. Тому наявність зазначених психологічних особливостей може бути лише підставою для припущення про обдарованість, а не для висновку про її безумовну наявність.

Слід підкреслити, що поведінка обдарованої дитини не обов'язково має відповідати одночасно всім перерахованим вище ознаками. Поведінкові ознаки обдарованості варіативні і часто суперечливі за своїми проявами, оскільки в значній мірі залежать від соціального контексту. Тим не менш, навіть наявність одного з цих ознак має привернути увагу фахівця і мотивувати його на ретельний і тривалий аналіз кожного конкретного індивідуального випадку.

Важливою у нашому дослідженні є проблема наступності у розвитку обдарованості, яку намагаються практично розв'язати сучасні дослідники, вихователі дошкільних установ та вчителі початкової школи, про що свідчать публікації та результати досліджень останніх років, що спрямовані на вивчення та практичне впровадження в дію розробок для реалізації принципу наступності між дошкільною та початковою ланками освіти: М. Антоненко, А. Богуш Т. Гущина, Н. Кирдяєва, О. Коваленко, А. Курлат, З. Магомеддибірова, В. Маркова, Н. Пономарьова, Л. Шинкарьова та інші.

Наступність навчання у педагогіці розглядається як один із принципів дидактики, який вимагає формування знань, умінь і навичок у необхідній послідовності. Наступність є важливим інструментом для здійснення неперервності освіти між її ланками, що виражено у зв'язку та погодженості між всіма її компонентами: цілями, завданнями, змістом, методами, засобами, формами організації, які забезпечують ефективний розвиток дитини, її успішне навчання та виховання на цих ланках освіти.

Проблему наступності досліджували Ш. Амонашвілі, О. Запорожець, Г. Люблінська, С. Русова, В. Сухомлинський, Є. Тіхєєва, К. Ушинський та багато інших.

Науковці дають різні визначення терміну «наступність» в системі неперервної освіти. О. Малетич вважає, що наступність потрібно розглядати як один із основоположних принципів неперервної освіти, завданням якої є забезпечення цілісного розвитку особистості в навчанні дітей на перших двох ланках системи неперервної освіти. Таке розв'язання поставленого завдання дасть змогу вирішити проблему наступності між дошкільною та початковою ланками освіти на сучасному рівні [6, с.87].

Наступність виявляється в цілеспрямованому систематичному навчанні з поступовим розширенням та ускладненням виучуваного з урахуванням уже набутих знань, умінь та навичок учнів.

Г. Люблінська цю категорію визначала як певний тип зв'язків, які існують між завданнями, змістом, методами й прийомами навчання у дошкільному закладі та загальноосвітній школі, а також тими знаннями, які діти опанували на цих ланках освіти. Вона вважала, що між дошкільними закладами і початковою школою має існувати міцний внутрішній та зовнішній зв'язок [5].

О. Запорожець, розглядаючи проблему наступності з двох позицій, зазначав, що перша позиція має бути спрямована на вдосконалення дошкільного виховання щодо вимог школи; друга - спрямована на продовження виховної та навчальної роботи в школі під час спільної роботи педагогів дошкільної й початкової ланок освіти [3].

Результати аналізу педагогічної літератури дали змогу охарактеризувати

□ основні дидактичні вимоги, які забезпечують ефективність реалізації наступності у змістовому та організаційному напрямках:

□ урахувати індивідуально-психологічні особливості дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку;

□ створювати освітньо-дидактичні ситуації, в яких учень почував би себе невимушено, комфортно та не боявся розкривати світ власних емоцій;

□ упроваджувати засоби стимулювання та заохочення дітей до пізнавальної діяльності;

□ забезпечити систему взаємозв'язків у змісті та формах педагогічного процесу, оптимальне співвідношення та зв'язок між окремими етапами навчально-виховного процесу;

□ здійснювати постійну опору на попередні знання, уміння й навички, забезпечувати їх удосконалення, осмислення на новому, вищому рівні та підготовку вихованців дитячого садку до

засвоєння нових знань, умінь і навичок у початковій школі;

□ забезпечити систему оптимальних вимог до знань і поведінки дітей, їхніх моральних якостей, форм і методів роботи з ними на всіх етапах навчання;

□ розвивати рефлексивні вміння вихованців та школярів дивитись на себе «з боку», формувати та вдосконалювати навички самоконтролю та самооцінки;

□ аналізувати причини неуспішного адаптаційного періоду й запроваджувати способи, спрямовані на подолання труднощів у навчанні учнів на початковому етапі навчання [2].

У нашому дослідженні виокремлено шляхи практичного забезпечення наступності. Серед них можна назвати такі:

□ підсилення соціальної ролі проблеми наступності у кваліфікаційній підготовці вчителів шляхом розкриття сутності та практичного значення наступності як принципу освіти, регулятора в організації навчального процесу на різних етапах педагогічної діяльності;

□ втілення теоретичних розробок і педагогічних досягнень у практику, урахування надбань педагогічного досвіду вчителів із проблеми наступності у формуванні основних положень наукових досліджень;

□ проектування й організація змістового та процесуального компонентів педагогічної діяльності на основі гуманістичного підходу до організації навчального процесу;

□ підсилення мотиваційної сторони навчальної діяльності, яка є основою активізації пізнавальної сфери дитини, розвитку творчості ініціативи та інтересу до здобування знань;

□ забезпечення цілісності неперервно-дискретного характеру системи освіти шляхом вирішення протиріч, які виникають у процесі навчання на суміжних ступенях освіти;

□ розроблення засобів освітньо-педагогічного управління на суміжних ступенях освіти;

□ проведення діагностико-корекційної роботи із запобігання труднощам у навчальному процесі на суміжних ступенях освіти;

□ створення навчального середовища, яке би сприяло самореалізації та самоствердженню кожної дитини, формуванню системності знань, усвідомленому оволодінню досвідом операціональної діяльності, становленню стійких пізнавальних інтересів [2].

Наступність є закономірною умовою цілісності та ефективності навчально-виховного процесу, фактором, який визначає логіку та послідовність навчання й виховання особистості на всіх вікових етапах, а тому вона має бути реалізована на всіх рівнях презентації змісту освіти.

Підсумовуючи вище сказане, акцентуємо увагу на тому, що наступність є однією з обов'язкових умов для підтримки високих здібностей дитини та розвитку її обдарувань на суміжних ступенях освіти, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Водночас, ефективність реалізації принципу наступності в навчально-виховному процесі досягається шляхом комплексного підходу, що передбачає розроблення дидактичних основ формування змісту освіти, організаційно-методичну роботу з педагогами та батьками, систематичне методичне забезпечення процесу навчання й виховання особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Види обдарованості [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://5fan.ru/wievwjob.php?id=18192>.
2. Вашуленко О. Дидактичне забезпечення наступності [Електронний ресурс] / О. Вашуленко – Режим доступу до ресурсу: <http://osvita.ua/school/method/674/>
3. Запорожец А.В. Педагогические и психологические проблемы всестороннего развития и подготовки к школе старших дошкольников // Дошкольное воспитание. – 1972.
4. Здібності. Обдарованість. Таланти : система роботи з обдарованими дітьми / упоряд. М. Голубенко. – К. : Шк.світ, 2009. – с.37-38.
5. Люблинская А.А. Учителю о психологии младшего школьника: Пособ. для учителя. – М.: Просвещение, 1977. – 224с.
6. Малетич О. Наступність як актуальна проблема сучасної освіти / О. Малетич // Вісник інституту розвитку дитини. Серія: “Філософія. Педагогіка. Психологія” [Текст]: збірник наукових праць. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова; редкол. В.П. Андрущенко (голова) [та ін.]. – К.: Видво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 13. – С. 83 – 87.
7. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : Збірник наукових праць. Випуск 12 // І. С. Волощук (головний редактор) та інші. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. – 158 с.
8. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Загальна психологія / Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 2005. – 464с.

Гончар Т.

Науковий керівник – доц. Олексюк В. Р.